

Kapetan James M. Goodwin

Umrl je poveljnik zavezniške vojaške misije pri glavnem štabu NOV in POS

Enaindvajsetega januarja 1999 so na ameriškem vojaškem pokopališču Arlington v bližini Pentagona z vsemi vojaškimi častmi pokopali Jamesa M. Goodwina, predsednika družbe Christofer Wade iz Road Garden Cityja v državi New York.

Kapetan James M. Goodwin je postal širše znan, ko je revija Life jeseni 1944 objavila reportažo Johna Phillipsa o partizanskem napadu na železniški most pri Litiji, vključno s fotografijami ranjenega ameriškega častnika, poveljnika zavezniške vojske misije Flotsam pri glavnem štabu slovenskih partizanov. Tolikšne publicitete kot tedaj niso bili slovenski partizani deležni ne nikoli prej ne kasneje, saj je Life v tistem času izhajal v nakladi osem milijonov izvodov in so ga brali po vsem zahodnem svetu.

Vendar pa so ob smrti Jamesa M. Goodwina, ki je bil tudi nosilec najvišjega slovenskega odlikovanja, zlatega častnega znaka svobode, pri nas javna občila ta dogodek popolnoma prezrla. Novico STA o Goodwinovi smrti je objavil le Primorski dnevnik v Trstu.

Ameriški kapetan je pristal s padalom v Bosni že 19. januarja 1944 in pripravljaval vse potrebno za prihod ruske misije v Vrhovni štab NOV in PO Jugoslavije. Na pobudo brigadirja Maclena se je kmalu iz Drvarja napotil v Slovenijo. Prepeščil je kakšnih petsto kilometrov in 22. marca 1944 prispel v Semič v Beli krajini. Najprej je pomagal majorju Jonesu, poveljniku zavezniške misije pri Glavnem štabu NOV in POS, nato pa sam prevzel poveljstvo.

»V sedmih mesecih, ko sem bil zadolžen za misijo, smo evakuirali več kot 300 ameriških letalcev, ki so bili sestreljeni nad severnim delom Jugoslavije, južno Avstrijo in severovzhodno Italijo. Da bi to opravili, smo morali poskrbeti za hrano in obleko, organizirati stalno in priložnostno nastavitve, vzpostaviti redne poti in srečanja, poskrbeti za stražo, pa letalce pospremiti do pristajališča in jih nato evakuirati z letali. Ta na videz povsem vsakdanja opravila pa so bila v resnici zelo težavna, saj v deželi ni bilo dovolj hrane in varna nastanitev je bila zgolj začasna. Misija je večkrat zahtevala, naj nam pošljejo potrebno hrano in obleko za to osebje, vendar smo prejeli le majhen odstotek zahtevanih pošiljk. Videli smo, da so ranjenim letalcem v partizanski bolnišnici dali vso razpoložljivo zdravniško pomoč. (...) Partizanska vojska in civilisti so tako rade volje sodelovali pri skrbi za naše letalce, da sem čutil, da jim je treba poslati zahvalo,« je zapisal kapetan Goodwin.

Postal je tako priljubljen med ameriškimi letalci, da so njegovo postojanko v Semiču poimenovali Goodwinov hotel. Administrativne dolžnosti so vzele mlademu kapetanu polovico časa, preostanek pa je porabil za obiske partizanskih enot na Do-

James Goodwin v Jugoslaviji
Foto: John Phillips, fotoreporter revije Life

lenjskem, pregleda spuščališč in prisostvovanje političnim ter neformalnim sestankom.

»Sprva sta bila komandant Stane (Franc Rozman) in glavni politkomisar Janez (Boris Kraigher) zelo nervozna, sumničava in hladno zadržana v vseh uradnih zadevah. S trdim delom sem postopoma dosegel, da sta se prepričala o mojih sposobnostih, da zanje urejam stvari in da je edini namen mojega bivanja v Sloveniji pomagati jim.« je še zapisal. Njegovi odnosi z rusko misijo pa so bili težavni. Rusi niso bili voljni sodelovati, če pa so se o čem kompromisno dogovorili, so se tega držali le, dokler jim je to ustrezalo.

James Goodwin v oskrbi partizanskega zdravnika

Obveščevalni oddelek glavnega štaba j vztrajal, naj misija pošilja poročila pre njih. Goodwin je dnevna partizanska obveščevalna poročila ocenjeval kot »zelo ne učinkovita in pristranska«, zapoznela za te den dni ali več. Prepričan je bil, da politično organizacijo neposredno nadzoruje komunistična partija. Poudarjal pa je, da si partizani prizadevajo ugajati antikomunističnim skupinam in da spuščajo domov ujete belogardiste. Skrbno pazijo, da ne nadlegujejo belogardističnih družin na partizanskem ozemlju.

To si je razlagal kot modro politiko partije, ki si skuša zagotoviti dovolj podpor na volitvah ob koncu, računajoč na zmagoto. Ocenil je tudi, da so Nemci po kaptulaciji Italije skušali uničiti partizane v veliki ofenzivi, kar pa jim ni uspelo. Spremenili so taktiko in partizanom dopustili nadzor nad velikimi, toda vojaško nepomembnimi območji in iz dveh večjih oporišč pošiljali močne patrulje vsakokrat ko so partizani napadli njihove prometne zveze.

Goodwin je pri slovenskih partizanih zamenjal zelo priljubljenega kanadskega majorja Jonesa. Njegovi nadrejeni so se težko odločili za ta korak, da ne bi kvaril odnosov s partizani, bili pa so nezadovoljni z Jonesovim nekritičnim navdušenjem in istovetenjem s partizani. Do junija 1944 je zavezniška misija pri glavnem štabu veljala za anglo-ameriško, poslej pa je bila britanska, z dodeljenim ameriškim osebjem.

Marsal Tito in zavezniški vrhovni poveljnik za Sredozemlje general Wilson sta se avgusta 1944 v Caserti dogovorila za koordinirane akcije na železniške komunikacije po vsej Jugoslaviji. Operacijo Ratweek so izvedli septembra 1944 in tedaj je prispel v Slovenijo tudi takrat zelo znan ameriški fotoreporter John Phillips. Pridružil se je enotam petnajste divizije ob napadu na most čez Savo pri Poganiku na železniški progi Ljubljana-Zidani Most.

Te akcije se je udeležil tudi James M. Goodwin in med napadom celo prevzel vodstvo manjše skupine partizanov, ko je padel njihov komandir. Napad je bil uspešen, vendar pa je bil Goodwin pri tem ranjen. John Phillips je posnel okrog 200 fotografij in Goodwinova zgodba je bila ameriškimi bralci predstavljena v stripu Goodwin in njegovi možje. Ranjenega Goodwina so partizani prepeljali najprej v svojo bolnišnico, oktobra 1944 pa je bil evakuiran iz Bele krajine v Italijo. Tedaj je tudi bil razrešen dolžnosti poveljnika misije pri glavnem štabu Slovenije. Še isti mesec se je vrnil v ZDA.

Po vojni je večkrat obiskal Slovenijo, zadnjič ob proslavi 50. obletnice konca druge svetovne vojne leta 1995, ko mu je slovenski predsednik Milan Kučan na sprejemu v vladni palači izročil najvišje slovensko odlikovanje - zlati častni znak svobode.

Dušan Biber